

Lid

Fiberkabel mellan järnåldersgravfält

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning L1984:4169, L1984:4377, L1984:4825, L1984:4912, L1984:4927 och L1984:5085
Stora Lundby 1:4, Svista 1:7 och Svista 1:9

Lid socken

Nyköpings kommun

Södermanlands län

Södermanland

Reidar Magnusson

Lid

Fiberkabel mellan järnåldersgravfält

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning L1984:4169, L1984:4377, L1984:4825, L1984:4912, L1984:4927 och L1984:5085

Stora Lundby 1:4, Svista 1:7 och Svista 1:9

Lid socken

Nyköpings kommun

Södermanlands län

Södermanland

Reidar Magnusson

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB.

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2019

Samtliga foton av Reidar Magnusson.

Omslag: Skärvtenshögen på gravfältet L1984:4377 används som uteplats. Foto från väster.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande MS2012/02954.

ISBN 978-91-7453-812-0

Tryck: JustNu, Västerås 2019

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	5
Syfte och metod	5
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Genomförande	8
Undersökningsresultat	8
Datering	9
Tolkning och utvärdering	10
Referenser	11
Kart- och arkivmaterial	11
Litteratur	11
Tekniska och administrativa uppgifter	12
Bilagor	13
Bilaga 1. Schakttabell	13
Bilaga 2. Anläggningstabell	14
Bilaga 3. Vedartsanalys	15
Bilaga 4. ¹⁴ C-analys	17

Figur 1. Undersökningsplatsens läge markerat med en röd ring. Utdrag ur Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har under juni 2019 genomfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i närheten av Lid, Nyköpings kommun, Södermanlands län. Uppdraget föranleddes av schaktning för nedläggande av fiberkabel. Exploatör var Gästabudsstaden AB som också bekostade undersökningen. Vid undersökningen framkom två förhistoriska anläggningar, men inga fynd gjordes.

Inledning

Kulturlandskapet runt Lid i Nyköping kommun (figur 1) är mycket rikt på fornlämningar. Vid nedläggning av fiberoptisk kabel i denna del av kommunen bedömde därför Länsstyrelsen att det var nödvändigt med en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning på delar av sträckan. Utgångspunkten var att schaktning som skedde inom 30 meter från en känd fornlämning skulle övervakas av arkeolog. Sammanlagt kom sträckor om drygt 500 meter att beröras. Länsstyrelsen i Södermanland tilldelade Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) uppdraget. Projektledare var Reidar Magnusson. Gästabudsstaden AB var beställare och bekostade undersökningen.

Syfte och metod

Syftet var att konstatera om det fanns några dolda fornlämningar i de övervakade partierna av fiberschakten. Mindre komplicerade anläggningar som påträffades skulle undersökas löpande och fynd skulle tillvaratas. Om mer komplexa anläggningar påträffades skulle Länsstyrelsen kontaktas för beslut hur detta skulle hanteras. Om det inom ramen för schaktningsövervakningen var möjligt skulle det klargöras om de kända lämningarna har större utbredning än vad som tidigare är känt. Metoden var att övervaka schaktningen i de aktuella avsnitten – dels vid själva grävandet, dels i efterhand då schaktväggarna undersöktes.

Topografi och fornlämningsmiljö

De aktuella sträckorna ligger på en höjd av 40–45 meter över havet, i närheten av sjön Glottran knappt två mil norr om Nyköping. Landskapet är kuperat med högre liggande partier bevuxna med skog. Området invid sjön är dock i huvudsak bestående av jordbruksmark.

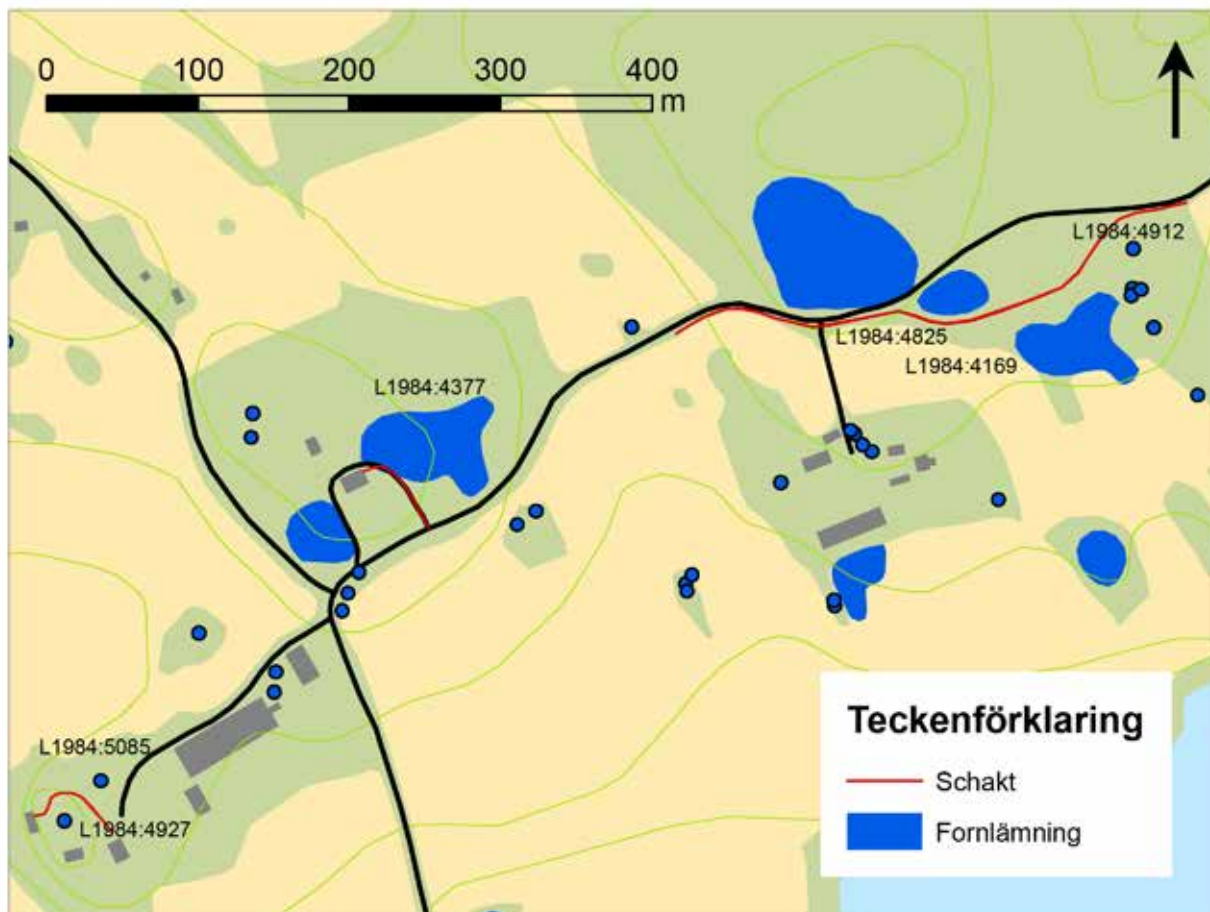
Närområdets fornlämningsbild uppvisar en stor kronologisk spridning från lämningar som oftast dateras till bronsåldern, som skålgropar och skärvstenshögar, via den äldre järnåldern, representerat av stensättningar, till den yngre järnåldern som representeras av gravhögar, skeppssättning och runstenar. Området är fortfarande en i högsta grad levande kulturbygd (figur 2).

Figur 2. Landskapet mot söder från schakt 2.

Ortnamnen runt sjön ger också en uppfattning om bygden ålder med namn som Lundby, Ånsta, Svista, Kappsta, Örsta och Sparsta. Det har tydligen också funnits fler gårdar runt sjön med -sta eller liknande ändelser på namnet, som sedan förändrats med tiden. Hålstorp är på en avmätningsskarta från 1687 benämnd *Håhlstadb*. Sjön heter på generalstabskartan från 1872 *Eknaren*, det vill säga samma namn som det större sjön som ligger ett par kilometer österut. Det får dock betraktas som ett skrivfel då sjön 1687 är benämnd *Glättrasion*. På ägoutbyteskartan från 1880 så benämns sjön *Glättran*, men från laga skifteskartan 1909 så stavs namnet Glottran.

Figur 3. Fornlämningar i närområdet. De som omnämns i texten är namngivna med respektive lämningnummer. De är hämtade från Fornreg och inlagda på ett utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:5 000.

De fornlämningar som direkt berördes av denna schaktningsövervakning var gravfälten L1984:4825, L1984:4169 och L1984:4377, högen L1984:4927, skeppssättningen L1984:4912 samt skålgropsförekomsten L1984:5085. Det är på grund av de planerade schaktens närhet till dessa lämningar som schaktningsövervakningen genomfördes. Gravfältet L1984:4825 består av 61 fornlämningar – 15 högar, 44 runda stensättningar, en domarring och en treudd. Gravfältet 1984:4169 består av 8 högar, 8 runda stensättningar och en skärvstenshö (figur 3).

I närområdet har det tidigare genomförts en arkeologisk utredning som resulterade i fynd av en järnåldersboplats (Grusmark 2012). Dessutom har det genomförts en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning som även den genererade förhistoriska boplatslämningar (Harrysson 2014).

Genomförande

Den arkeologiska övervakningen skedde i samband med schaktning i tre avsnitt om sammanlagt cirka 500 löpmeter i enlighet med Länsstyrelsens beslut. Schakten grävdes till ett djup av 0,15–1 meter beroende på hur marken brukas och vid vilken nivå berggrunden nåddes (figur 4).

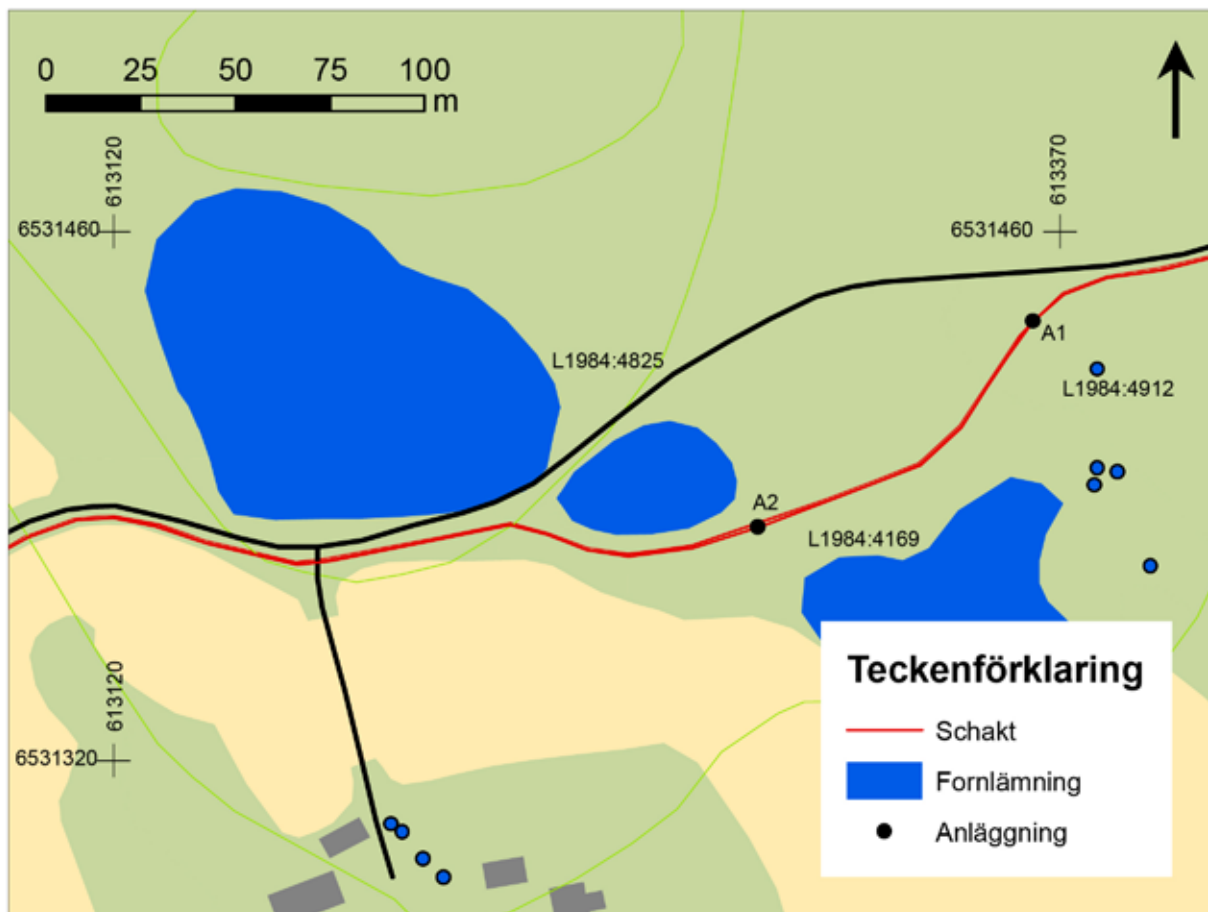
Figur 4. Schaktet i bagen mellan gravfälten L1984:4169 och L1984:4825. Foto från väster.

Schaktningen genomfördes med schaktskopa. Denna var monterad på två olika grävmaskiner – vilken maskin som användes berodde på vilken terräng man schaktade i. I de flesta fall så nedlades rör för kabel direkt och schakten återfylldes. Vid påträffandet av anläggningar stoppades arbetet tillfälligt för undersökning och dokumentation.

Undersökningsresultat

I schakt 1 och 2 påträffades inget av antikvariskt intresse. Det var enbart i det längre schakt 3 som det framkom anläggningar. Det rörde sig om en grop med sotig fyllning samt en härd. Gropen (A1) hade en tydlig nedgrävning, men kunde svårigen kopplas till någon närliggande fornlämning. Vidare var terrängen där den låg storblockig, så det kan inte vara frågan om en konstruktionsdetalj av ett hus. Härden (A2) var belägen intill östligaste delarna av gravfältet L1984:4825 och bör höra ihop med detta (figur 5).

Förutsättningarna för att hitta något av antikvariskt intresse i schakt 1 visade sig vara små då större delen av schaktet löpte genom moderna fyllnadsmassor som fyllde upp marken ända ner till berggrunden.

Figur 5. Plan över schakt 3 med de påträffade anläggningarna inprickade.

Datering

I samråd med Länsstyrelsen beslutades det att ett kolprov från härden A2 skulle dateras för att bättre kunna tidfästa aktiviteterna runt gravfälten. Provet kunde dateras till 2096 ± 29 BP (200–40 BC kal. 2 sigma). Med hänsyn till att provet kan ha hög egenålder (då det provtagna kolet var från tall) så kan härden dateras till någon gång under sista århundradet innan Kristi födelse (bilaga 3–4).

Figur 6. Den daterade härden A2 från söder.

Tolkning och utvärdering

Gravfältets sammansättning indikerar att det haft en lång användningstid från äldre järnålder, främst de runda stensättningarna indikerar detta, till yngre järnålder, vilket högarna indikerar. Den daterade härden hör till den äldre järnåldern och är grovt sett samtida med gravfältets äldre delar och bör kopplas ihop med aktiviteter på detta. Härden är därmed en del av gravfältet vilket visar på att dess utbredning är större än vad som tidigare antagits (figur 7).

Markförhållandena vid schakt 1 var oväntat mycket påverkade av sentida aktiviteter som mycket möjligt kan ha förstört ej synliga fornlämningar på tomten mellan högen och skålgropen på hällen.

Undersökningen kunde genomföras enligt plan.

Figur 7. Den största stensättningen på gravfältet 1984:4825. Foto från norr.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Lantmäteristyrelsens arkiv

Lids socken, Hålstorp nr 1, 1687

Lids socken, Väringe nr 1, 1694

Lantmäterimyndigheternas arkiv

Ägoutbyte, 04-LID-53, 1880

Laga skifte, 04-LID-61, 1909

Rikets allmänna kartverks arkiv

Generalstabskartan, Katrineholm J243-66-1, 1872

Litteratur

Grusmark, C. 2012. *Järnåldersboplats i Väringe*. Arkeologisk utredning. Riksantikvarie-
ämbetet UV rapport 2012:137.

Harrysson, I. 2014. *Markbädd intill gravfältet Lid 64:1*. Arkeologisk undersökning i form
av schaktningsövervakning. Stiftelsen Kulturmiljövård rapport 2014:83.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM18138
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-1409-2018, 2018-07-09
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
<i>Undersökningsperiod:</i>	24–26 juni 2019
<i>Personal:</i>	Reidar Magnusson
<i>Landskap:</i>	Södermanland
<i>Län:</i>	Södermanland
<i>Kommun:</i>	Nyköping
<i>Socken:</i>	Lid
<i>Fastighet:</i>	Stora Lundby 1:4, Svista 1:7 och Svista 1:9
<i>Fornlämning:</i>	L1984:4169, L1984:4377, L1984:4825, L1984:4912, L1984:4927 och L1984:5085
<i>Fastighetskarta:</i>	65G 3BS Lid
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Koordinater:</i>	X612656/Y6531052
<i>Höjdsystem:</i>	–
<i>Inmätningssmetod:</i>	GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Inga dokumentationshandlingar utöver denna rapport.
<i>Fynd:</i>	Inga fynd påträffades.

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt	Markslag	Längd (m)	Djup (m)	Area (m ²)	Anläggningar	Underlag
1	Tomtmark	69	0,15–0,4	28	–	0,15–0,3 m tjocka fyllnadsmassor ovanpå sandig morän eller lera.
2	Tomtmark	65	0,3–0,4	26	–	Anlagd gräsmatta, 0,05 m tjock ovanpå sandig morän.
3	Mestadels ängsmark, delvis skog	371	0,6–1	185	A1, A2	Skogsmylla 0,1 m tjock eller ploglager 0,3 m tjockt ovanpå sandig morän eller lera.

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anl	Typ	Fyllning	Kontext	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Schakt	X	Y
A1	Grop	Sotig silt	I ett skogsavsnitt	0,2	0,2	0,4	3	613363	6531436
A2	Härd	Sotig silt med inslag av kol	Invid Lid 39:1	1,3	–	0,1	3	613289	6531384

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 19047

**Vedartsanalyser på material från Södermanland,
Nyköping, Lid 39:1**

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 19047

2019-07-04

Vedartsanalyser på material från Södermanland, Nyköping, Lid 39:1

Uppdragsgivare: Reidar Magnusson/Stiftelsen Kulturmiljövård

Arbetet omfattar ett kolprov från en undersökning av ett gravfält i Nyköping. Provet innehåller kol från tall. Tallen kan bli gammal i sig och kan därmed orsaka hög egenålder vilket får tas med vid bedömningen av dateringsresultatet.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
1		Härd	65,3g	1,8g 7 bitar	Tall 7 bitar	Tall 75mg	

Erik Danielsson/VEDLAB
Kattås
670 20 GLAVA
Tfn: 070 34 00 645
E-post: vedlab@telia.com
www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Tall	<i>Pinus silvestris</i>	400 år	Anspråkslös men trivs på näringsrika jordar. Den är dock ljuskrävande och blev snabbt utkonkurrerad från de godare jordarna när granen kom	Stark och hållbar. Konstruktionsvirke, stolpar, pålar, båtbygge, kärl (ej för mat) takspån, tjärbloss, träkol, tjärbränning	Underbarken till nödmjöl, årsskott kokades för C-vitaminerna. Även som kreatursfoder

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomi 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färska vedprover.

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 30 59

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2019-09-11

Reidar Magnusson
Stiftelsen Kulturmiljövård
Box 90107
120 21 STOCKHOLM

Resultat av ¹⁴C datering av träkol från Södermanland. (p 2372)

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ¹⁴C-innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO₂-gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	δ ¹³ C‰ V-PDB	¹⁴ C age BP
Ua-62727	Lid 39:1	-22,7	2 096 ± 29

Med vänlig hälsning

Karl Håkansson / Lars Beckel

